

גישת הכוחות: תאוריה ופרקטיקה

בן אלפסי יעל סבג מעיין סרבר
יעל בכר טל ארזי

עריכת לשון: סיגל אשכנזי
תרגום לאנגלית (תקציר): עמי אשר
עיצוב גרפי: אפרת ספיקר

עורכת ראשית: רויטל אביב מתוק

הסקירה הוזמנה על ידי 360⁰ התוכנית הלאומית לילדים ולנוער בסיכון ומומנה בסיועה.

מכון מאירס ג'וינט ברוקדייל
ת"ד 3886 ירושלים 9103702
טלפון: 02-6557400
brook@jdc.org | brookdale.jdc.org.il

ירושלים | אב תשפ"ג | יולי 2023

רקע

גישת הכוחות היא תפיסה מקצועית ורעיונית ולפיה לשם תהליכי התפתחות ושינוי מיטיבים, יש לחפש את ההיבטים החיוביים והמתפקדים בחייו של אדם, להתמקד בהם ולשאוף לצמצם את העיסוק בפתולוגיות, במצוקות ובקשיים שמהם הוא סובל. השימוש בגישה על יישומיה הפרקטיים מקובל בקרב אנשי מקצוע ממוקצעות העזרה, ובמקצועות אלו התפתחו בעשורים האחרונים פרקטיקות להתערבות עם אוכלוסיות שונות ובהן ילדים ובני נוער.

גישת הכוחות אומצה והוטמעה ב-360° התוכנית הלאומית לילדים ונוער בסיכון (להלן: התוכנית). התוכנית שמה לה למטרה לזהות ולפתח כוחות וחוזקות בקרב הילדים ובני הנוער המשתתפים בה ובקרב הוריהם. בהתאם לכך פיתוח החוזקות הוא הבסיס לבחירת המענים ואסטרטגיות ההתערבות בתוכנית, הוא תוצאת ביניים שלה, והוא גם רכיב בהערכה של הילדים ובני הנוער המשתתפים בה.

כחלק מניטור המידע השוטף והעדכון על בסיס הידע והמידע שנצברו לצורך שיפור המענים לילדים ומשפחותיהם, התוכנית עוברת בימים אלו תהליך טיוב של רכיבים בה, ובתוך כך עדכון ופיתוח של השימוש בגישת הכוחות בתוכנית ועדכון פרק הכוחות בשאלון ההערכה "תמ"י" (תשתית מידע יישובית).

מכון מאירס-ג'וינט-ברוקדייל מלווה את התוכנית מאז תחילת פעילותה במשימות מגוונות הקשורות לפיתוחה ולהפעלתה. לכן התבקש המכון לסייע גם בתהליך זה.

מטרות

לסייע בטיוב של כלי התמ"י ובעדכון של פרק הכוחות בו כדי שיהלום את התפיסות העדכניות ביותר בנוגע למדידה והערכה של כוחות בקרב ילדים ובני נוער, וכדי ליישם בתהליכי ההתערבות עימם את הפרקטיקות המיטביות לשימוש בכוחות שזוהו. אם כן, מטרותיו של מסמך זה הן:

א. ליצור תשתית לתהליך הטיוב והעדכון

ב. לבסס את הרציונל להגדרה ולאשכול הכוחות בשאלון תמ"י

שיטה

סקירה תאורטית של גישת הכוחות ושל הפרקטיקות המיטביות הנובעות ממנה, וכן של הגישות העדכניות לתפיסה של כוחות בתהליכי מדידה והערכה. הסקירה התמקדה באוכלוסיית היעד של התוכנית – ילדים ובני נוער בסיכון.

לצורך הסקירה נעשה חיפוש במאגרי ידע (מפתח חיפה ו-Google Scholar) ובאינטרנט. כמו כן בהתאם להתפתחות גישת הכוחות במגוון תחומי דעת, נסקרו תאוריות ותפיסות מקצועיות בתחומי העבודה הסוציאלית, הפסיכולוגיה החיובית, חינוך ותאוריות חוסן.

עיקרי ההמלצות

בסקירה זו הוצג הבסיס התאורטי, המקצועי והערכי של גישת הכוחות לצד הידע המעשי העדכני על התערבות לפיה. הפרק החותם את הסקירה הוקדש למסקנות ולהמלצות על יישומי הגישה בתוכנית הלאומית לילדים ונוער בסיכון:

1. עדכון פרק הכוחות בשאלון התמ"י לפי התפיסות המקצועיות העדכניות שנמצאו בספרות המקצועית, ובתוך כך אימוץ ציר מארגן למיפוי כוחות אישיים, בין-אישיים וסביבתיים. לפיכך עדכון הפריטים בשאלון ישקף תפיסה רחבה של הילד וכל מערכות חייו
2. בניית מערך הכשרה לפי פרק הכוחות המעודכן. מערך ההכשרה יעסוק בריענון ובהעמקה של העבודה לפי גישת הכוחות מן הבחינות התאורטיות, הערכיות והמעשיות. על מערך ההכשרה לכלול: התייחסות לשורשי הגישה; אפיון וסיווג כוחות לפי הציר המארגן שהוצע; תועלות הגישה; התייחסות לעקרון השותפות עם מקבלי השירות במסגרת העבודה עם כוחות ושותפות פעילה שלהם בתהליך
3. קידום שימוש רב-ממדי בגישת הכוחות בתוכנית בשלב הערכת המצב, כבסיס לבחירת מוקדי ההתערבות ודרך ההתערבות להשגת התוצאות. כמו כן שימוש בגישת הכוחות ברמה הארגונית – בתכנון מערך המענים ביישוב וכבסיס לדיונים במנגנוני התוכנית ביישוב, במחוז ובמטה

תוכן עניינים

1	1. מבוא
2	2. מטרות
2	3. שיטה
3	4. שורשי הגישה ונתיבי התפתחותה
8	5. אפיון וסיווג של כוחות בתחומי הדעת השונים
10	5.1 כוחות אישיים ובין-אישיים של ילדים ובני נוער
12	5.2 כוחות סביבתיים של ילדים ובני נוער
15	6. התערבות לפי גישת הכוחות
18	7. כלים לזיהוי ולמדידת כוחות
18	7.1 כלים המשלבים בין כוחות לצרכים
19	7.2 כלים המתמקדים בכוחות בלבד
21	8. גישת הכוחות ב-360° התוכנית הלאומית לילדים ונוער בסיכון
23	9. סיכום והמלצות
24	רשימת מקורות